

Interview. Medieforsker skal lede et nyt dansk forskningsprojekt til 42 millioner kroner, som undersøger kvaliteten af museernes formidling af kulturarven gennem oplysning og oplevelser.

Et studie i stemning

AF LARS JØRGENSEN

De danske museer havde i fjor 16,2 millioner besøgende. Ifølge Danmarks Statistik er det 11 procent flere end året før. Men det voksende besøgstal er meget ulige fordelt mellem de 254 museer, der indgår i statistikken. Desuden er der mange danskere, som aldrig eller kun sjældent går på museum.

De 25 største danske museer tegner sig således for hele 56 procent af de besøgende. Og eksempelvis kan den befolkningsgruppe, videnskaben betegner som »midaldrende mænd med korte uddannelser«, generelt kun lokkes på museum, hvis udstillingerne populært sagt byder på øl, biler, krig eller sport. I de kommende fire år skal medieforsker og professor Kirsten Drotner derfor lede et nyt dansk forskningsprojekt til 42 millioner kroner, hvor danske universiteter og museer i det hidtil største omfang går sammen om at belyse kvaliteten af den statsstøttede museumsformidling af kulturarven i et både historisk og nutidigt perspektiv.

»Vi har ikke som et mål i sig selv at få flere danskere til at besøge museerne,« understreger Kirsten Drotner, da *Weekendavisen* op søger professoren på hendes akademiske hjemmebane på Syddansk Universitet i Odense for at få en forklaring på, hvorfor det er nødvendigt med et så stort tocifret millionbeløb, når mange andre humanvidenskabelige forskningsprojekter kan klare sig for en tiendedel af det beløb eller mindre.

»Men der er et stort behov for at få undersøgt, hvad det egentlig er for nogle kvaliteter, museerne beriger danskernes liv med. Og vi vil også gerne være med til at udvide kriterierne for, hvad museums gæsternes tilfredshed måles på.«

Hit-and-run-forskning

Det usædvanligt store, danske museumsprojekt har vakt international opmærksomhed, allerede inden det går i gang den 1. juni i år. Og det er ifølge Kirsten Drotner især én god forklaring på.

»De udenlandske forskere er ikke kun imponerede over projektets volumen. De har også særligt store forventninger til det greb, vi har på undersøgelsen. Nemlig, at vi holder hele grundfortællingen om, at de moderne museers formidling har bevæget sig fra oplysning til oplevelse, ud i strakt arm.« Museumsprojektet finansieres blandt andet

med 20 millioner kroner fra Nordea-fonden og VELUX FONDEN og involverer fem universiteter, 15 museer og 21 forskere. Ideen til projektet opstod ifølge medieforskeren for et par år siden, da Dansk Center for Museumsforskning i to undersøgelser havde taget temperaturen på de danske universiteters museumsforskning.

»Vi kunne se, at universiteternes forskning især er bundet op på enkeltpersoner og ofte unge ph.d.-studerende. Det er en meget skrøbelig konstruktion, fordi viden dermed hurtigt forsvinder ud af institutionerne igen. Der er både behov for at få skabt en større kontinuitet i museumsforskningen og at udvikle mere videndeling mellem institutionerne.«

Men ifølge professoren viste de to undersøgelser også, at der er brug for at få etableret et mere ligeværdigt forskningssamarbejde mellem universiteter og museer.

»Universiteterne er ofte kendetegnet af en 'hit-and-run-forskning', hvor museerne dybest set ikke er en del af forskningen. De er bare genstande, vi fra universiteterne som en slags antropologer kommer ud og kigger på. Det er ikke en vej, der skaber den videndeling, der er brug for. Universiteterne under-udnytter museernes ressourcer, fordi de aldrig rigtig når at finde ud af, hvad museerne kan. Og museerne når egentlig heller aldrig at finde ud af, hvad vi kan på universiteterne.«

Ifølge medieforskeren har de deltagende museer derfor selv været med til at definere indholdet i de 13 delprojekter, som det nye forskningsprojekt består af, men inden for de udstukne rammer, der har som overordnet mål at belyse forholdet mellem begreberne oplysning og oplevelse i museernes formidling.

»Det er mig bekendt første gang, at alle de humanistiske fakulteter samarbejder om et forskningsprojekt i så stor skala. Og det er også det eneste projekt i den størrelse, jeg kender, som er drevet frem af forskerne selv og ikke styret af, hvad en dekan eller et forskningsråd ønsker at få undersøgt,« siger hun.

Nye kvalitetsmål

Museumsprojektets i alt 21 forskere er tilknyttet universiteterne i København, Roskilde, Odense, Aarhus og Aalborg. Og otte museer deltager som kernemuseer, der både har en fast koordinator i projektet og er med til at finansiere det: Danmarks Borgcenter, Limfjordsmuseet, Nordjyllands Historiske Museum, Ragnarock, Randers Kunstmuseum, Skovgaard

Museet, Tycho Brahe Planetarium og Statens Naturhistoriske Museum.

De øvrige syv museer i projektet er: Den Blå Planet, Den Gamle By, Fjord & Bælt, Forsorgsmuseet, Københavns Museum, Køge Museum og Naturama. Desuden tilknyttedes et internationalt panel bestående af fem udenlandske forskere og museums eksperter.

For at belyse forholdet mellem oplysning og oplevelse i formidlingen og brugerinddragelsen på de deltagende museer sætter forskerne særlig fokus på de seneste 15 års udbredte brug af apps, spil og andre digitale værktøjer. Det sker gennem spørgsmål som:

Hvilke dilemmaer har danske museer stået i, historisk og aktuelt, i afvejning af viden og oplevelse i deres formidling? Hvem bliver egentlig inddraget med museernes nye formidlingsformer? Hvad betyder brugerinddragelse for de involverede i forhold til eksempelvis læring, fællesskab og livskvalitet? Kan digitale historier få grupper, der ellers sjældent kommer på museer, til at engagere sig i ældre kunst som en vej til at forstå sig selv og nutiden på nye måder? Hvordan kan man designe læring om videnskab for børn og unge ved at bruge tablets?

Ifølge Kirsten Drotner er museerne dog ikke længere lige så optagede af teknologi, som de var for ti år siden. I dag er de mere interesserede i, hvad teknologien kan bruges til.

»Teknik giver ikke altid den bedste formidling. Men samtidig er der også kommet større opmærksomhed på dokumentation. Vi skal kunne dokumentere, at det vi hævdte, også forholder sig sådan. Og derfor har videndeling også langt mere bevågenhed i dag end tidligere.«

Professoren håber, at det samlede forskningsprojekt formår at udvide kriterierne for, hvordan museerne i fremtiden måler kvaliteten af deres formidling og brugerinddragelse.

»Lige nu måler Kulturstyrelsens museumsundersøgelser i høj grad brugernes tilfredshed gennem spørgsmål som: Hvor mange kom der? Og var de tilfredse? Men det er lidt ligesom, når Elgiganten måler kundetilfredshed ved hjælp af en rød smiley og en grøn smiley. Det er altså et meget smalt kvalitetsmål.«

Kirsten Drotner ser gerne, at museerne i fremtiden fokuserer mindre på kvantiteten og i stedet begynder at måle kvaliteten af deres formidling og interaktion med omverdenen på, om den har beriget gæsterne med nye perspektiver på deres

liv, bidraget med oplysninger og oplevelser, der har øget deres livskvalitet, og forbedret det, hun betegner som danskernes »mentale velfærd«.

»Man taler meget om, at det skal være en social oplevelse at gå på museum. Folk skal have det hyggeligt og godt. Der skal være cafeer, butikker, events og så videre. På den anden side har man også en ambition om, at et museum skal være et samfunds fælles erindring, og at det har en vigtig opgave i at bibringe viden om den erindring.«

Det er disse to yderpunkter i opfattelsen af moderne museumsformidling, det kommende danske forskningsprojekt sætter fokus på i en tid, der ifølge professoren bærer præg af tre årtiers ny-liberal af-institutionisering af mange vestlige landes offentlige kulturtilløb.

»I USA og Storbritannien er der en udbredt grundfortælling om, at moderne museumsformidling udspringer af oplysningstidens løftede pegefingre om nationens fortræffeligheder, og at det hele nu er afløst af en »dumbing down« oplevelsesøkonomi med kæmpe cafeer og en udbredt »Disneyficering«, hvor indholdet spiller en mindre rolle. Men er det nu også rigtigt? Eller er der nogle mellemregninger, vi ikke har været opmærksomme nok på? Det er det, vi nu skal have undersøgt i et dansk perspektiv.«

Kirsten Drotners egen fornemmelse er, at grundfortællingen om museernes formidling af kulturarven trænger til en justering, som ikke kun tager udgangspunkt i lovgivningen og den overordnede offentlige debat, men også i, hvordan formidlingen rent praktisk udspiller sig på museer rundt om i landet.

»Det kan godt være, at mange museumsgæster kommer for at drikke kaffe i cafeen og speed-date til de store events. Men det er også mit indtryk, at der stadig er mange, som kommer af nysgerrighed og begærlighed efter oplysning og viden.«

Klare visioner

Som et eksempel på, at fortællingen om museernes formidling kan være mere nuanceret end blot et spørgsmål om oplysning kontra oplevelse, nævner medieforskeren begrebet »reenactment«, hvor museumsgæster deltager i formidlingen af historien og kulturarven gennem genskabelse og genopførelse af en bestemt tidspæriode eller begivenhed.

Og hun minder om, at genopførelser af historiske begivenheder i eksempelvis Sagnlandet Lejre og på Moesgård Museum bygger på en ambition om, at det ikke altid er nok at putte nogle gen-

stande i en montre, men at folk også skal have mulighed for at mærke fortiden på deres egen krop.

»Det er ikke hverken et 80er- eller 90er-fænomen, men en et hundrede år gammel dansk tradition, som også i dag kan give mange gode ideer til at afprøve nye formidlingsformer.«

Når tiden netop nu er moden til at samle universiteternes og museernes fælles forskningskræfter, skyldes det ifølge professoren imidlertid også, at riget fattes penge, og at særligt de statsanerkendte museer er økonomisk pressede og derfor stærkt motiverede for at finde andre måder at formidle på.

»Her kan de store museer lære af de små. De ved det måske bare ikke. Nogle mindre museer har eksempelvis helt ubemandede afdelinger, fordi de ikke har råd til at ansætte en guide. Skal man så lukke dem helt eller finde nogle andre måder at formidle på? Mange museer har lige nu også stort fokus på deres interaktion med det omgivende samfund. Men det findes der ikke ret meget videnskabelig dokumentation af.«

Fra museer som blandt andet Den Blå Planet og det nye rockmuseum i Roskilde ved vi dog, at det hjælper at have en klar vision om, hvad museet gerne vil fortælle om sig selv, og hvem de gerne vil være noget for. Og vi ved også, at det hjælper at inddrage medarbejderne i hele den proces, fordi det efterfølgende gør det meget lettere at inddrage museumsgæsterne.«

På et mere personligt spørgsmål om, hvornår Kirsten Drotner havde sin første berigende museumsoplevelse, springer hun et halvt århundrede tilbage i tiden.

»Som ung pige i Aarhus i 1960'erne besøgte jeg et lokalt museum, hvor professor Glob havde udstillet et beduin-telt. Han havde haft teltet med hjem fra en af sine mange arkæologiske ekspeditioner i Bahrain. Der var røgele i udstillingslokalet og sand på gulvet. Jeg blev helt bjergtaget af stemningen,« mindes professoren med drømmende øjne og ligner pludselig en teenagepige på mystiske museumseventyr.

Mange år senere bekræftede lokale museumsfolk over for Kirsten Drotner, at den tidligere rigsantikvar og direktør for Nationalmuseet Peter Vilhelm Glob's beduin-udstilling havde været præcis lige så innovativ for sin tid, som hun huskede det. Og med den Aarhus-historie understreger medieforskeren samtidig, at selv en ørkenvandring i Danmarks museale fortid kan indeholde oplevelser af stor kvalitet. Det er fortællingen, der skaber betydningen.

Eksperimentet. Finansministeriet spillede en vigtig rolle, da det store inklusionsprojekt i folkeskolen blev skabt. I dag anklages programmet for at have været en forklædt spareøvelse.

Pengene passede ikke

AF HENRIK DØRGE

Intentionen om at inkludere flere børn i folkeskolens almindelige klasser har ikke kun været funderet på pædagogiske hensyn og et dybfølt ønske om at give plads til alle elever i skolens fællesskab. Økonomien har spillet en væsentlig rolle i bestræbelserne på at holde flere børn med indlæringsvanskeligheder og adfærdsproblemer i de normale klasser.

Målet om, at 96 procent af alle børn skal være en del af den almindelige undervisning, blev for nylig droppet af undervisningsminister Ellen Trane Nørby. Hun erkendte, at »inklusionen langtfra fungerer alle steder«, og at der nu er brug for at stoppe op og gøre sig nye overvejelser om, hvordan den enkelte elev bedst kan udvikle sig fagligt og trives.

Afskaffelsen af det bastante måltal vil ikke skade regeringens anseelse blandt en stor del af de cirka 800.000 forældre til børn i folkeskolen, for hvem inklusionen har været en tvivlsom oplevelse. Mange af de såkaldte inklusionsbørn er blevet tabt på gulvet, efter at de er blevet taget tilbage af den lokale folkeskole, som ikke har haft ressourcer til at håndtere dem. Og mange normalt fungerende elever har døjet under, at deres klasse har fået en elev eller to, som har forårsaget konflikter og et uroligt undervisningsmiljø.

Det var i juni 2012, at målsætningen blev skabt. Daværende finansminister og konkurrencestatsfortaler Bjarne Corydon og daværende KL-formand Erik Nielsen gav hinanden håndslag på, at andelen af elever i almindelig undervisning frem mod 2015 skulle øges til 96 procent af det samlede elevtal i folkeskolen.

Man bør nu ikke lade sig forlede af, at det var en

socialdemokratisk minister, som stod bag aftalen med kommunerne om at sende færre børn i en specialklasse eller en specialskole. Det stod også på de tidligere blå magthaveres dagsorden. Faktisk formulerede VK-regeringen i december 2010 nøjagtig samme mål i et udspil om folkeskolen.

Det er snarere værd at bemærke, at det er i de årlige økonomiforhandlinger mellem Finansministeriet og KL, at inklusionen har været et tema og er blevet knæsat. Allerede i aftalen, der blev indgået forsommeren 2011, præciseredes det, at eleverne ikke skulle tildeles specialundervisning på baggrund af en diagnose som for eksempel ADHD, samt at kommunerne »udover faglige hensyn også skal medtage økonomiske hensyn i tilbuds vurderingen.«

Det skærpede fokus på at få snor i udgifterne til specialundervisningen kom for alvor med en analyse, som var blevet forelagt i maj 2010, og som VK-regeringen – i foregående økonomiaftaler med kommunerne – havde vedtaget at få udarbejdet. Analysen blev lavet af Finansministeriet, Undervisningsministeriet og KL, og at arbejdet blev ledet af en af cheferne fra Finansministeriet vidner om, at de pekuniære aspekter nok fyldte mere end de pædagogiske principper.

Analysen kom for så vidt også som kaldet for budgetbisserne i stat og kommuner. Den åbenbarede, at den kostbare specialundervisning, med forholdsvis mange lærere om forholdsvis få elever, havde vokset til at nå et omfang, der angik 14,3 procent af alle elever, heraf 5,6 procent i en specialklasse eller -skole, og at de samlede udgifter løb op i brutto 12,8 milliarder kr. Omkostningerne til specialundervisningen lagde kort og godt beslag på cirka 30 procent af de samlede midler til folkeskolen.

Analysens budskaber om at få en strammere udgiftsstyring og en mere effektiv udnyttelse af folkeskolens ressourcer har i realiteten været en stærk drivkraft bag de seneste års store inklusionsprojekter. Og opgjort i tal er kommunerne kommet ganske langt. Andelen af elever i folkeskolens almenundervisning er i løbet af fire skoleår gradvist øget fra 94,2 til 95,2 procent. I samme periode er antallet af børn i *segregerede* specialundervisningstilbud faldet med 6.800.

Masterplanen er med andre ord lykkedes. Trafikken af elever fra de normale klasser til specialklasser og specialskoler er vendt, og flere børn med vanskeligheder bliver tilbage i almenundervisningen.

Drøbende

Officielt har inklusionen aldrig været benævnt som en spareplan, uanset regeringens farve. Flere gange er det blevet forsikret, at den økonomiske gevinst på at have færre elever i et specialtilbud skulle anvendes til at støtte de samme elever i de almindelige klasser og give folkeskolerne et løft. Men det er svært at føre bevis for, at det er sket. En ekspertgruppe, der netop har gennemført et eftersyn af inklusionen, måtte opgive at følge pengestrømmene og skriver i sin afrapportering til undervisningsministeren, at det er umuligt at finde ud af, »i hvilket omfang de frigjorte ressourcer fra specialundervisningen er anvendt til at styrke almenundervisningen i folkeskolen.«

Sammen med forskerkolleger har Niels Egelund, professor i specialpædagogik ved Aarhus Universitet, fulgt inklusionsprocessen i tolv repræsentativt udvalgte kommuner. Han fortæller, at selv om midlerne i »de overordnede

budgetter« er fulgt med inklusionseleverne, er pengene ude på de enkelte skoler forduftet i de generelle besparelser i kølvandet på krisen og opbremsningen i de offentlige udgifter.

»Du vil ikke kunne finde et papir fra Finansministeriet eller Undervisningsministeriet, hvor der står, at hensigten var at spare. Det skulle være udgiftsneutral. Så officielt har der ikke været tale om en spareøvelse. Men reelt har det altså været sådan på mange skoler. Det er umuligt at se, hvor pengene er blevet af, og problemet er, at lærerne ikke har mærket til dem,« siger han.

At erfaringerne med inklusionsprogrammet ikke har været udtelt gode, beror ifølge Niels Egelund også på uheldig timing. Lærerne var faktisk positive, men så blev de lockoutet, de fik forringet deres arbejdstidsaftaler ved et lovindgreb, og skulle pludselig implementere folkeskolereformen:

»De fik smidt så meget andet i hovedet, og det har været drøbende,« tilføjer han.

Økonomiske tommelskruer

Med til historien hører, at mange skoler er blevet pålagt at betale regningen for at ekspedere elever fra normalklassen til en specialklasse eller en specialskole. I ni ud af ti kommuner har man indført en model, som betyder, at den enkelte skole helt eller delvist skal afholde udgiften. Ifølge rapporten fra ekspertgruppen har dette økonomiske incitament »været én af de stærkest motiverende faktorer for skolerne til at mindske henvisning af elever til segregerede specialundervisningstilbud.«

Forskere fra KORA har undersøgt konsekvenserne af, at det mere er økonomiske end pædagogiske hensyn, som styrer. Blandt andet

er skolelederne bekymrede over, at det får dem til at beholde elever, som egentlig burde være i et specialtilbud. Som en skoleleder siger:

»Vi rummer mange. Det gør vi. Men inkluderer vi dem? Det ved jeg ikke.«

Problemet er, at lærerne ikke har følt sig klædt på til at tage sig af elever med for eksempel ADHD, ADD, autismespektrumforstyrrelser og andre tilstande, som kan give indlæringsvanskeligheder og gøre det svært at trives i normalklasserne. Afrapporteringen fra ekspertgruppen afslører, at næsten halvdelen af lærerne, nemlig 46 procent, i en spørgeskemaundersøgelse svarede, at de kun »i mindre grad« eller »slet ikke« er fagligt rustet til at håndtere udfordringerne.

Ifølge Bjørn Hansen, formand for lærerforeningens undervisningsudvalg, har efteruddannelsen af lærerne til at forestå inklusionen været for lidt praksisnær, og inklusionsvejlederne på de enkelte skoler har manglet ekspertisen til at bistå lærerne med konkret rådgivning. Det tilskriver han, at der ikke er blevet sat penge af til inklusionen.

»Vi har mange gange sagt, at det her ikke måtte blive en spareøvelse. Men fordi økonomien har været så trykket, har rigtig mange kommuner sparet på alt; også på denne del. Og det er en af årsagerne til, at eleverne ikke har fået den støtte, som de skulle, og at man i dag kan konstatere, at de fine intentioner ikke er lykkedes,« siger Bjørn Hansen.

Landsformand Mette With Hagensen fra Skole og Forældre er heller ikke i tvivl om, hvorfor inklusionen er kørt af sporet på mange skoler:

»Både på Christiansborg og i kommunerne har politikerne solgt det som en smuk intention og den rigtige vej til gå. Men det har været en forklædt spareøvelse.«